

Azərbaycan-Türkiyə birliyi: “Geosiyasi layları” tərpədən müttəfiqlik

II MƏQALƏ

Türkiyə nə qədər güclü olsa, Azərbaycan da bir o qədər güclü olar. Bizim gücümüz birliyimizdədir və bütün beynəlxalq məsələlərdə biz bir yerdəyik.

İlham ƏLİYEV,
Azərbaycan Prezidenti

Qriqoryanın yeni “diplomatik üslubu”

Tarix sarkazmı sevir. Yulian təqvimi (Yuli Sezarın təqvimi – Miladdan öncə I əsr) ilə Qriqorian təqvimi (Roma papası VIII Qriqorinin katoliklər üçün nəzərdə tutduğu təqvimi –XVI əsr) müqayisə edəndə ikincini birinciyə nisbətən “yeni stil” kimi xarakterizə edirlər. Yeni stil illərin hesablanmasıda kiçik zaman fərqlərinin nəzərə alınması ilə bağlıdır. Real olaraq isə hər bir təqvim nisbidir – çünki Yer in Günəş ətrafında fırlanma dinamikası kiminsə iradəsindən asılı deyildir. Ermənistanın özünü küçüldürdüyü A.Qriqorinin iradəsindən heç asılı deyil. Bundan başqa, indiki qriqoryanların diplomatiyada “yeni stili” Roma papasının təqvimi-dən fərqli olaraq reallığa heç bir aidiyyəti olmayan qondarma hadisədir.

Biz, Ermənistan təhlükəsizlik şurasının katibi Armen Qriqoryanın “APRİ-2024” formunda çıxışı zamanı ifadə etdiyi bir fikri nəzərdə tuturuq. A.Qriqoryanın “yeni diplomatik stili” ondan ibarətdir ki, o, Türkiyə – Ermənistan və Azərbaycan – Ermənistan münasibələrinin bir-birindən asılı olmadığını təkrar etmişdir. Burada istehza bu qədər proseslərdən sonra dövlətin ciddi qurumlarından birinin katibi olan adamın köhnə nağılı “yeni stil” mənasında təqdim etməyə çalışmasıdır.

Məsələ onunla bağlıdır ki, Azərbaycan və Türkiyə heç II Qarabağ savaşına qədər bir erməni diplomatik avantürasını qəbul etməyib. Zəfər savaşının gedişi və sonra imzalanan Şuşa Bəyannaməsi siyasi, hüquqi, hərbi, informasiya sferalarında təsdiq etdi ki, Azərbaycanla Türkiyəni dövlətçilik məsələsində bir-birindən ayrı tutmaq mümkün deyil, absurd və cəfəng cəhddir. Bundan başqa, ərazi bütövlüyünün bərpası ilə nəticələnən hərbi əməliyyatlardan sonra rəsmi Ankara açıq və birmənalı mesaj verdi: Türkiyə heç zaman Azərbaycanın marağına cavab verməyən addım atmayacaq, o cümlədən, Ermənistan Azərbaycanla münasibətləri normalaşdırandan sonra sərbəst açıla bilər, əlaqələr yaranar! Bu bəyanatdan sonra da real siyasi-diplomatik müstəvidə Ankara – Bakı birgə fəaliyyətini hər anda, addımda, məqamda və məsələdə bütün dünya görür.

İndi təsəvvür edin: bu qədər aydın, açıq və real bir gerçəklik fonunda bir erməni rəsmisinin ciddi tədbirdə “biz Türkiyə və Azərbaycanla münasibətlərə bir-birindən ayrı olan məsələ kimi baxırıq” deməsinin “yeni diplomatik və siyasi stili” nədən ibarətdir? Növbəti erməni riyakarlığı, absurdluğu və siyasi cəfəngiy-

yatı! Ancaq bu, hansısa proseslər üçün fon yaratmaq, insanları çaşdırmaq və regionda sülhün bərqərar olmasına qarşı çıxmaq baxımından düşündürücüdür. Çünki təhlillər göstərir ki, rəsmi İrəvanın bu cür cəfəng siyasi ritorikası bir neçə səbəbdən qaynaqlanır. Daha doğrusu, həmişə olduğu kimi, indi də Ermənistan rəhbərliyi kənar əməllərin qulu funksiyasını yerinə yetirir. Bu tezi isə bir qədər də konkretləşdirmək mümkündür.

İslamofob və neokolonialist dairələr

Azərbaycanın, bütövlükdə ksenofobiya və onun tərkib elementi olaraq İslamofobiya qarşı davamlı mübarizəsi bir sıra dairələri ciddi narahat edir. Bu prosesdə yeni müstəmləkəçilik siyasətinin işfə edilməsi xüsusi yer tutur. Fransanın bir sıra kiçik ölkələrə qarşı apardığı müstəmləkəçilik siyasətinin iğvü açıldıqca rəsmi Paris daha çilgün və məntiqsiz davranmağa başlayır. Bunun fonunda E.Makronun prezident kimi vəziyyətinin daha da ağırlaşması diqqət çəkir. Avropa Parlamentinə keçirilən seçkilərdə E.Makronun məğlub olması, situasiyanı daha da çətinləşdirmişdir. Bu cür vəziyyətdən xilas olmaq üçün rəsmi Parisin Cənubi Qafqazdakı siyasi oyuncağından yararlanmaq istəyi ola bilər. Onun yolu isə sülh prosesinin qarşısına süni əngəllər çıxarmaqla bağlıdır. Təxribatçı prosesi aparmaq üçün Cənubi Qafqazın geosiyasi mənzərəsini müəyyən edən Azərbaycan-Türkiyə birliyinə mane olmaqla alovlandırmaq mümkündür. Bu məntiq A.Qriqoryanın məntiqsiz fikrindən birbaşa alınır.

Doğrudan da, erməni rəsmisi aydın görünən gerçəkliyi təhrif edirsə, bu, açıqca sülh müqaviləsinin imzalanmasına əngəl olmaq deməkdir. Cənubi Qafqazda etibarlı sülhün olması regionda real əməkdaşlığın yaradılmasına birbaşa

bağlıdır. Azərbaycanla Türkiyə arasında nüfuz etməyə, onları bir-birindən ayırmağa çalışmaq əməkdaşlığa zərbədir. Bu, bütövlükdə, regionda qeyri-sağlam və bir-birinə etimadın olmadığı mühiti yaratmaq deməkdir. Yəni Ermənistan xəyal edirsə ki, Azərbaycanı qane etməyən şərtlərlə Türkiyə ilə münasibət qura bilər, cəfəngiyatdır. Eyni zamanda, Türkiyəni qane etməyən şərtlərlə Ermənistanın Azərbaycanla sülh müqaviləsi imzalamaq xəyalı absurddur. Çünki Şuşa Bəyannaməsi bu variantları istisna edir. Belə bir vəziyyət də tamamilə beynəlxalq hüquq normalarına uyğundur. Çünki əməkdaşlığın şərtlərinə əməl etmək beynəlxalq hüquqda mütləq şərtir.

Ermənistanın bu diplomatik oyunundan başqa bir vacib nəticə alınır. Son zamanlarda baş verən geosiyasi, siyasi və diplomatik proseslər göstərir ki, Azərbaycan-Türkiyə müttəfiqliyi Cənubi Qafqazın hüdudlarından kənar da geosiyasi mənzərəni yeniləşdirmək iqtidarındadır. Bunun konkret nümunəsi Azərbaycan Prezidentinin səmərəli və çevik xarici siyasətidir. Qısa müddət ərzində İlham Əliyev Mərkəzi Asiyadan tutmuş Yaxın Şərqlə qədər geniş geosiyasi məkana təsir edən səfərlər etmişdir. Azərbaycan dövlət başçısının mərhum İran Prezidenti İ.Rəisi ilə sərhəddə faydalı görüşü, nail olduğu çox ciddi razılaşmalar və sonra Misirə səfəri bu baxımdan diqqət çəkmişdir. Buna paralel olaraq bir neçə dəfə Türkiyə Prezidenti ilə müzakirələr aparması, Avropaya və sonra Ankaraya səfərlər etməsi çox fəal diplomatik addımlardan xəbər verir.

Bunların fonunda Türkiyə – Suriya münasibətlərində müsbətə doğru müəyyən dəyişmələr haqqında informasiyalar yayılmışdır. Nəhayət, Türkiyə Prezidentinin iyul ayında intensiv xarici səfərlərinin nəzərdə tutulması və o sırada Bakıya da gəlişinin gözlənilməsi təsirsiz ötürmüşür. Bu cür gedişatdan müəyyən nəticələr

çıxarırlar.

Avrasiyada ən fəal müttəfiqlər

Bu cəhət aydın görünür. Azərbaycan – Türkiyə siyasi-diplomatik tandemi hazırda Avrasiya məkanında ən fəal nəticəverici müttəfiqliyin nümunəsidir. Hətta böyük və güclü dövlətlər nə ayrı-ayrılıqda, nə də birlikdə Azərbaycan – Türkiyə birliyi səviyyəsində faydalı siyasət yeridə bilirlər. Bunun əsas səbəbi bu iki türk dövlətinin ədalətli, konstruktiv əməkdaşlığa və sülhə səmimi istiqamətlənmiş siyasət yeritməsi ilə bağlıdır. Çoxlarının əzbərlədiyi bu ümumi tezis praktiki faktlara əsaslanan arqumentləri mövcuddur. Onlara qısa nəzər salaq.

Öncə, Azərbaycan – Türkiyə birliyinin siyasi-diplomatik addımlarının ümumi ruhuna, məzmununa, əhatə dairəsinə və məqsədlərinə baxaq. Onların fonunda alınan nəticələrin siyasi və geosiyasi hədəfləri aydın olacaqdır.

Azərbaycanla Türkiyənin siyasi-diplomatik fəallığı geniş coğrafi və geosiyasi məkanı əhatə edir. Türkiyə Prezidenti və xarici işlər nazirinin dünya miqyasında əhəmiyyəti olan hadisələr haqqında fikir bildirmələri global siyasi dairələrdə maraqla qəbul olunur. R.T.Ərdoğan və H.Fidan dünyanın müxtəlif regionlarında müşahidə edilən proseslər barədə lakonik mövqe bildirirlər və bunu dünya dərhal Azərbaycan-Türkiyə birliyinin mövqeyi kimi ciddiyyə alır.

Eynilə Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyevin və onun tapşırığı ilə səfərlər edən rəsmilərin (məsələn, Sahibə Qafarova Hikmət Hacıyev, Ceyhun Bayramov və başqaları) dünya üçün əhəmiyyəti olan prinsiplial məsələlər haqqında söylədikləri fikirləri Azərbaycan-Türkiyə birliyinin mövqeyi olaraq anlayırlar.

Nümunə kimi Azərbaycan – Ermənistan münasibətlərinin normalaşması ilə

ardıcıl siyasətin yeridilməsi, Rusiya – Ukrayna münaqişəsinin həlli yollarının təklif edilməsi, İsrail – Fələstin müharibəsinin sona çatdırılması və orada iki dövlət modelinin tətbiq edilməsi ilə bağlı qətiyyətli mövqe nümayiş etdirilməsi, yeni enerji və nəqliyyat layihələri, Azərbaycan – İran – İraq – Türkiyə – Suriya – BƏƏ marşrutu üzrə yeni əməkdaşlıq platformasının yaradılması, Avropanın enerji təhlükəsizliyi ilə bağlı addımların atılması, Türk Dövlətləri Təşkilatının gücləndirilməsi istiqamətində gedişlər, Azərbaycan – Türkiyə – Rusiya münasibətlərinin daha da irəli aparılması və digər aktual məsələlər maraqlıdır. Çünki bütün bu proseslərdə həm Türkiyə, həm də Azərbaycanın ayrı-ayrılıqda fəallıq göstərməsi ilə yanaşı, dərin koordinasiya çalışmaları bir nümunədir. Görünür, bir sıra mürtəce dairələri də məsələnin məhz bu aspekti narahat edir. Səbəbi regionların və bütövlükdə, dünyanın yeni geosiyasi xəttə çıxmasını qəbul etməməklə bağlıdır. Burada, böyük güclərin də maraqları ciddi şəkildə toqquşur!

Həmin sırada Rusiya – Ukrayna münaqişəsinin həlli ilə əlaqədar diplomatik addımların atılmasını göstərə bilərik. Məsələ ondan ibarətdir ki, Türkiyə bu məsələdə çox fəaldır. Azərbaycan da siyasi-diplomatik müstəvidə problemin ədalətli həll edilməsi istiqamətində təsirli addımlar atmaqdadır. Bir müddət bu prosesdə Türkiyə aparıcı rol oynadı. Lakin sonradan müəyyən səbəblərdən Ankara bir qədər geri çəkildi. Lakin ədalət naminə irəli sürülən digər təşəbbüsləri də beynəlxalq hüquq çərçivəsində aktiv surətdə dəstəklədi. Bakı da eyni mövqedə oldu. Bununla Ankara – Bakı tandemi dünyaya göstərdi ki, başlıca məqsədi şəxsi nüfuz və ya maraq deyildir – məsələnin ədalətli həllidir! Çünki bu problem çox aspektlərdə dünya miqyasında sabitliyə təhlükələr yaradır. Baxmayaraq ki, Türkiyənin taxilla bağlı siyasətinə qısqanclıqla yanaşanlar olmuşdu və müxtəlif təxribatçı informasiyalar yayırdılar. Rəsmi Ankara münaqişə ilə bağlı keçirilən son konfransda heç bir təxribat etmədi və ədalətlə prosesdə iştirak etdi.

Bu, deməkdir ki, Azərbaycan – Türkiyə birliyi real olaraq hüquqa, ədalətə və əməkdaşlığa əsaslanır. Bu səbəbdən, ciddi uğurlar əldə edir. Ermənistanla sülh müqaviləsinin imzalanması və İsrail-Fələstin məsələsi ilə atılan addımlar da bunu sübut etməkdədir. Açıq görünür ki, Azərbaycan – Türkiyə tandemi geniş bir geosiyasi məkanda müasir realpolitika çərçivəsində nəticəverici siyasi-diplomatik fəaliyyətin nümunəsidir.

Bütün bunların fonunda Türkiyə Prezidentinin obrazlı desək, “iyul turnesi”nin bir çox məsələlərin həllində ciddi rol oynaya biləcəyi qənaətinə əl bilirik. Bu baxımdan R.T.Ərdoğanın Astanadan Bakıya və oradan da Qərb istiqamətinə səfərləri xüsusi geosiyasi məna kəsb edir.

(ardı var)

Füzuli QURBANOV,
XQ-nin analitiki,
fəlsəfə elmləri doktoru